

CORBERA
de **LLOBREGAT**
DESAPAREGUDA

JAUME BIOSCA I JUVÉ / AFCEC - Fons JAUME BIOSCA I JUVÉ

Helena Garcia - Ferran Royo

CORBERA *de* LLOBREGAT DESAPAREGUDA

 efadós®

Primera edició: febrer 2022

© dels textos: Helena Garcia Navarro

© dels textos: Ferran Royo Urgellés

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Col·laboració:
Ajuntament de Corbera de Llobregat

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Agraïments:

Grup d'Història Local - Centre d'Estudis Corberencs
Associació del Patrimoni Històric i Amics del Monument
"La Creu Nova"

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Fons Montse Roig Mas

Acrònims:

ACBL (Arxiu Comarcal del Baix Llobregat)
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre
Excursionista de Catalunya)
AMCL (Arxiu Municipal de Corbera de Llobregat)
AMPLM (Arxiu Municipal de la Palma de Cervelló -
Memòria Digital)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
MNACTEC (Museu Nacional de la Ciència i la
Tècnica de Catalunya)

ISBN 978-84-19239-11-2

DL B-4359-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

INTRODUCCIÓ

La desaparició i la memòria

Pàg. 12

EL POBLE

Els cinc poders

Pàg. 122

L'AVALL

La vitalitat de la riera de Corbera

Pàg. 148

L'AMUNT

Els espais del camí ral

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Introducció

LA DESAPARICIÓ I LA MEMÒRIA

Helena Garcia i Ferran Royo

Al'Ajuntament de Corbera de Llobregat hi ha una pedra insculturada que es va trobar en terrenys de la Creu de l'Aragall. Podria tenir entre quatre i cinc mil anys. És un indicatiu que els humans fa temps que circulen pels espais on ara hi ha el nostre municipi. El sepulcre en cista de can Llopart ens apunta que a l'època romana també hi va haver moviment.

Del llatí d'aquella època és la paraula que ens acabaria donant el nom. Corbera ve dels mots «corvaria» o «curvaria», niu de corbs o pedres corbes; no podem saber-ne del

tot segur l'origen. En el cas del nostre poble, les dues accepcions ens venen força bé: d'una prové el corb de l'escut; l'altra se'ns fa evident cada vegada que mirem les penyes de dalt, el nucli antic i l'església de Santa Maria.

El primer document conegut que parla de Corbera és del 992 i té un cert to administratiu, de definició de límits. Som en terres de termenatge que es van prenent a la presència sarraïna. Tenim constància, doncs, que fa uns mil anys, uns humans certament propers a nosaltres, que escriuien en llatí, la nostra *lingua mater*, però que segurament ja parlaven en català, van començar a apamar els terrenys, a circumscriure'ls en fórmules vagament topogràfiques, a dotar-los de titularitat jurídica i valor econòmic. Poc més

tard, el gran referent patrimonial de Corbera, que, a causa dels plecs enrevessats de la història, no és a Corbera, començava a alçar-se: Sant Ponç.

Entre l'alta edat mitjana i el segle XIX, Corbera de Llobregat va ser un poble d'economia agrícola i ramadera, amb una intensa activitat minera i sotmès al vent de la història, patint guerres, malalties i fams, i també moments de prosperitat, com les viles del voltant. L'autoritat l'exercia el noble, que dominava el castell, i els pagesos més afortunats van anar construint un reguitzell de masos que encara avui puntegen, desmenjats, el territori. L'entorn natural salvatge va ser domesticat, els boscos, esclarissats, marginats, adaptats a la producció agrícola. Diferents estudis mostren que, arreu de Catalunya, en un procés que s'allarga tot un mil·lenni, els terrenys

ADOLF MAS / INSTITUT AMATLLER D'ART HISPÀNIC

agrícoles cada vegada ocupen més espai i que els boscos minven, fins a ser residuals en molts casos. A Corbera, les fotografies de la primera meitat del segle xx mostren muntanyes pelades, conreades en tots els seus vessants, i el gran nombre de marges i borges són indicatiu d'una intensa activitat agrícola. Les terres valuoses van ser escarbotades i les mines van perforar el subsol per extreure'n tota mena de minerals, bàsicament en el nostre cas els usats per a la construcció. Tot el que oferia l'entorn natural que es podia aprofitar es va aprofitar.

A partir del segle XIX, i més cap a començaments del segle XX, les coses s'acceleren. El nostre món, sense deixar l'activitat primària, es tecnifica i s'industrialitza en tots els sentits: les oportunitats de negoci creixen, el nivell econòmic s'eleva, el nucli urbà s'amplia, l'escola es fa universal, el coneixement i l'arravatament de veure

néixer un canvi d'era impulsen una gran transformació social, el baró perd els seus drets i privilegis nobiliaris, i l'Ajuntament i les autoritats civils agafen el control administratiu i fiscal del poble. Els canvis es multipliquen: el 1890 s'arregla el camí que connecta Corbera i la Palma amb la carretera de Barcelona; a començaments del segle XX es construeix l'església de Sant Antoni (inaugurada el 1913); del 1914 són els estatuts de Sant Telm; el 1915 es posa en funcionament la subcentral elèctrica de la Roca de Droc, que proveeix d'electricitat el poble; el 1917 arriba la primera línia telefònica, i també és l'any que es funda la Societat Coral Diadema. El 1922 comença a operar Auto-corb. Es generalitza l'explotació de pedreres, es construeixen fàbriques de guix i forns de calç, les premses d'oli i vi tenen molta feina, es construeix un escorxadador municipal, s'estén l'accés lúdic i esportiu als espais naturals, es fan les primeres expedicions espeleològiques, les festes

JOSEP DANÉS I TORRAS / AFCEC - Fons ESTUDI DE LA MASIA CATALANA

EL PASSAT DESAPAREGUT

Hi ha dues menes de passat, el que enriqueix, perquè el seu record perdura i fa sement, i el que s'oblida, el que es perd, el que minva. A Corbera, no hi hauria gaires problemes per trobar emblemes del que ha desaparegut per sempre. Can Rigol, amb les seves bigues enteixinades, que solament

conserva la memòria d'unes fotografies, és un dels casos punyents, tristos, de volatilització d'una cosa que al seu temps va ser rica i plena, i que ara només perdura en el darrer arc fràgil dels seus murs a l'espera d'una darrera ràfega virulenta per ensulsiar-se definitivament.

i tradicions agafen un gran relleu, i una espiritualitat festiva omple els carrers d'actes populars.

A les ciutats industrials catalanes, una nova classe benestant busca llocs de retir tranquils i envoltats de natura, i Corbera es converteix, durant tota la primera meitat del segle xx, en un lloc de destinació, valorat pel seu entorn natural, les seves fonts i el seu aire net. S'edifiquen boniques i elegants cases d'estiueig al voltant del nucli antic, algunes de més distants, com les de can Lluís, i es rehabiliten i modernitzen algunes masies, especialment la de ca n'Aragall, la de la Creu o la de can Rosell. Alguns grans masos, com can Baiona i can Planas, continuen l'activitat agrícola, però per a la resta comença una etapa de transformacions. Els conreus es van abandonant, deixen de ser rendibles, i la manera que els propi-

etaris tenen de treure profit econòmic de les seves terres és parcel·lar-les i vendre-les. La Corbera atractiva per als estiuejants benestants, aquella de pau i tranquil·litat, es converteix en un gran reclam publicitari, i el nostre poble esdevindrà, amb els anys, un dormitori de la gran ciutat i un dels que tenen més urbanitzacions de tot Catalunya, amb els problemes de gestió dels serveis públics i pressió sobre el medi que això ha comportat i comporta.

Els nous capítols d'aquesta història encara estan per escriure i ultrapassen les fotografies en blanc i negre d'aquest llibre. Els reptes del present suposaran noves transformacions que encara no podem endevinar. Arrelar-nos i entendre el nostre passat, un objectiu que modestament comparteix aquest llibre, hauria d'ajudar a donar-nos peu per afrontar el nostre futur col·lectiu.

AUTORIA NO IDENTIFICADA / ANC - Fons TAF HELICOPTERS SA

EL POBLE

Els cinc poders

Corbera s'estructura, a partir del segle xx, al voltant de cinc poders: les esglésies de Santa Maria i de Sant Antoni, els ateneus de Sant Telm i la Diadema, i al centre, el pivot de l'Ajuntament. Aquests cinc poders van ser una força centrípeta que arrossegava gent i negoci cap a un nucli urbà bicèfal, amb dalt i baix, a vegades confrontat.

El poder i la vitalitat d'aquests dos nuclis d'activitat s'expressen en una multitud de formes econòmiques, culturals i religioses. Abans del segle xx, can Roig era com l'Amunt o com l'Avall, un gran mas i algunes cases al seu entorn. El poder tenia una estructura piramidal, amb el baró al capdamunt, l'Església connectant cel i terra, i la gent feinejant, sovint patint temps rigorosos.

A partir del segle xx, un cop urbanitzats i edificats els espais buits entre els dos nuclis, es veu com s'estructuren els nous poders, la vitalitat que mostren els nous agrupaments urbans i la capacitat que hi ha de generar noves dinàmiques. «La caseta i l'hortet», expressió encunyada pel Macià més entranyable, s'ha fet realitat a Corbera: la majoria dels habitatges són de casa i jardí, però la realitat difícil que es viu en molts d'ells, els murs i l'entotsolament fan grinyolar que realment aquell ideal s'hagi fet realitat.

SANTA MARIA DE CORBERA I LA PLAÇA

La plaça de l'Església, on hi havia el castell, Santa Maria de Corbera i el cementiri –a la dreta del temple–, estava tancada per aquesta estructura i una porta. L'església està documentada el 1305 i amb els anys s'hi van anar fent successives ampliacions i reformes fins a arribar a l'estat actual.

RUÏNES

A la dreta, dos nens posen davant les restes de l'antic castell, en el que ara són els jardins, a la dècada del 1920 aproximadament. El poble de Corbera neix a partir d'aquest nucli encimbellat format pel castell, l'església i les petites construccions annexes, que allotjaven veïns i pelegrins.

